

วินัย ปฐมวัย...เรื่องใหญ่ที่ไม่เคยตกยุค

DISCIPLINE IN EARLY CHILDHOOD...THINGS NEVER OUT OF DATE

ดวงตา คุณเกษมกิจ

Duangta Kookasemkit

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Elementary).

บทคัดย่อ

วินัยเป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม การปลูกฝังวินัยควรเริ่มตั้งแต่ปฐมวัย แนวทางและวิธีการในการปลูกฝังวินัยควรสอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: วินัย ปฐมวัย

Abstract

Discipline is one of the most important factors which bring harmony to the society. Discipline, to shine effectiveness, must be instilled since early childhood. Process and techniques should be based on child development and natural learning process.

Keywords: Discipline, Early Childhood

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลาและมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี มนุษย์จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายของกระแสโลกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างคนให้เป็นคนที่มีคุณภาพและสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้นั้น คือ การอบรมเลี้ยงดูแต่วัยเยาว์ ซึ่งนับเป็นระยะสำคัญที่สุดเพราะเป็นรากฐานในการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพ

การค้นคว้าวิจัยทางวิชาการหลายชิ้นได้ผลสรุปตรงกันว่า สมอของเด็กรในช่วง 6 ปีแรก จะมีการเจริญเติบโตและพัฒนามากที่สุด [1] ดังนั้นสิ่งที่เด็กในวัยนี้เรียนรู้จะซึมซับและฝังอยู่ในตัวคนไปจนตลอดชีวิต ด้วยเหตุนี้การศึกษาในช่วงปฐมวัยจึงเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน หากได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสมกับวัย จะช่วยทำให้เซลล์สมองของเด็กพัฒนาได้ดี และยังเป็นการวางรากฐานต่อเจตคติการเรียนรู้ อันส่งผลให้สามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพตลอดชีวิต

หากพิจารณาสภาพสังคมในปัจจุบันจะพบว่า นอกจากสังคมจะเต็มไปด้วยความวุ่นวายแล้ว ปัญหาสังคมรูปแบบต่างๆ นั้นล้วนแต่เริ่มจากจุดเล็กๆ ก่อนจะค่อยๆ ขยายวงกว้างออกไป จากปัญหาของแต่ละบุคคล กลายเป็นปัญหาของครอบครัว จนกลายเป็นปัญหาทางสังคมในท้ายที่สุด และจุดกำเนิดที่ทำให้ปัญหาขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ เช่นนี้เป็นเพราะการขาดวินัยในตัวบุคคล ส่งผลให้ใคร่ความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเองได้ สอดคล้องกับเพ็ค (Peck) [2] กล่าวว่า วินัยในตนเองเป็นพื้นฐานของเครื่องมือในการแก้ปัญหาชีวิต ถ้าปราศจากควมมีวินัยในตนเองจะไม่สามารถแก้ปัญหาใดๆ ได้เลย วินัยจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

แนวคิดดังกล่าวนี้ ยังสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็กประจำปี พ.ศ. 2523 [3] ตอนหนึ่ง ความว่า

“เด็กต้องเรียนความรู้ อบรมความดี ฝึกหัดวินัยให้มีพร้อมตั้งแต่เยาว์วัย จึงจะมีความสุข ความเจริญได้ทั้งในวันนี้และวันข้างหน้า”

วินัยคืออะไร

เมื่อกล่าวถึงวินัยเรามักจะนึกถึงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่ใช้บังคับการกระทำหรือความประพฤติของคนหากใครไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกลงโทษ ทั้งนี้ ความหมายของคำว่าวินัยอาจแตกต่างกันตามบริบทของสถาบัน สิ่งแวดล้อมและบุคคล ดังเช่นทางพุทธศาสนามีหลักธรรมในการดำรงชีวิตให้ได้อย่างมีความสุขในสังคม คือ มงคลชีวิต 38 ประการ มงคลชีวิตประการที่ 9 ได้กล่าวถึงวินัย ความว่า วินัย คือข้อกำหนด ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ เพื่อควบคุมให้มีความเป็นระเบียบ

“อันวินัย	น่านะระียบ	สู่เรียบร้อย
คนใหญ่่น้อย	เปรมปรีดิ์	ดีนักหนา
วินัยสร้าง	กระจำจ้อ	ก่อศรัทธา
เพราะรักษา	กตिका	พาร่วมมือ” [4]

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน [5] ได้ให้ความหมายของวินัยว่า วินัย หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ได้แก่ การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่ได้บัญญัติไว้แล้ว

กรมวิชาการ [6] ได้ระบุว่า วินัย หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ข้อตกลงที่ได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกันเพื่อให้อยู่อย่างราบรื่นมีความสุขความสำเร็จโดยอาศัยการฝึกให้ปฏิบัติตนรู้จักควบคุมตนเอง

วินัยทางทหาร หมายถึง ข้อกำหนด ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ ที่ทหารทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หากฝ่าฝืนวินัยจะถูกลงโทษตามมาตราที่ไว้ระบุไว้ [7]

วินัยในการทำงาน หมายถึง ข้อกำหนด เพื่อควบคุมพฤติกรรมของลูกจ้าง นายจ้าง เกี่ยวกับการทำงาน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบ คล่องตัวในการทำงาน เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน มีความปลอดภัยในการทำงาน มีความสงบสุขในวงการแรงงาน [8]

คิงส์เบอรี (Kingsbury) [9] ให้ความหมายของคำว่าวินัยไว้ว่า วินัย คือ การควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งอาจทำได้ 2 วิธี คือ

1. โดยทางกฎข้อบังคับ คำสั่ง และบังคับ โดยใช้การลงโทษเป็นเครื่องหนุนหลัง
2. โดยทางการสั่งสอน การฝึกอบรม และประสบการณ์ด้านความรับผิดชอบ

เมคคินสัน (Megginson) [10] กล่าวว่า Discipline มาจากคำว่า Disciple แปลว่า Follower (ผู้ปฏิบัติตาม) ซึ่งมีความหมายที่แตกต่างกันไป 3 ประการ คือ

1. การควบคุมตนเอง (Self-Control) มองในแง่ของการพัฒนาตนเอง เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับความเป็นและความต้องการ ซึ่งอาจเรียกได้ว่าวินัยในตนเอง (Self-Discipline)
2. เงื่อนไขที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่มีระเบียบ (Condition for Orderly Behavior) มองในแง่

การควบคุมองค์กรให้มีความมีระเบียบในพฤติกรรม โดยใช้วิธีการสร้างเงื่อนไขชักนำต่าง ๆ เช่น สร้างขวัญและความสามัคคี ฯลฯ

3. กระบวนการทางนิติธรรม (Judicial due Process) การออกกฎหมายหรือระเบียบกำหนดอันพึงปฏิบัติ กำหนดโทษของการฝ่าฝืนและการกำหนดเพื่อลงโทษผู้กระทำผิด

จากความหมายของวินัยที่กล่าวมาแล้วนั้น พอจะสรุปได้ว่า วินัย หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปในสิ่งที่ตนเองมุ่งหวัง ซึ่งเกิดจากแรงกระตุ้นภายในตนเอง และพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นต้องสอดคล้องกับกฎระเบียบแบบแผนของสังคม ตลอดจนคำสั่งของผู้ที่มีอำนาจ ซึ่งทำให้บุคคลนั้นเป็นคนดีมีความสุข มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และทำให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย

สำหรับคำว่าวินัยในเด็กปฐมวัย นั้น หมายถึง ความสามารถในการควบคุมตนเอง ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อตกลงของที่บ้านและโรงเรียน เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ และจิตใจเหมาะสมกับวัย อีกทั้งยังหมายความครอบคลุมถึงการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม

ความสำคัญของวินัย

วินัยเป็นสิ่งที่ทำให้คนสามารถควบคุมตนเอง ช่วยจัดระเบียบในชีวิตและสังคม ช่วยก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ช่วยป้องกันและขจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ด้วย ความสงบสุข สอดคล้องกับที่บราเดอร์ธัน (Brotherton) [11] กล่าวว่า ความมีวินัยในตนเอง เป็นกุญแจแห่งความสำเร็จทั้งปวง ไม่มีความสำเร็จใดที่ปราศจากความมีวินัยในตนเอง

รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญในการปลูกฝังวินัยให้เด็กกับเด็กและเยาวชนผ่านคำขวัญวันเด็ก

แห่งชาติเพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังทัศนคติ และแนวการดำเนินชีวิตของเยาวชนซึ่งจะเป็นอนาคตของชาติต่อไป หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า คำขวัญวันเด็กเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายแห่งชาติ ที่ต้องการให้เยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในอนาคต มีแนวทางในการดำเนินชีวิตไปในทิศทางเดียวกัน ดังเช่น คำขวัญวันเด็กในปี พ.ศ. 2504 ที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้ไว้ว่า

“ขอให้เด็กสมัยปฏิวัติของข้าพเจ้า จงเป็นเด็กที่อยู่ในระเบียบวินัย” [12]

คำขวัญวันเด็กในปี พ.ศ. 2504 นั้น นับเป็นปีแรกที่มีการกล่าวถึงวินัย หลังจากนั้น ความสำคัญของวินัยได้ปรากฏอยู่ในคำขวัญวันเด็กแห่งชาติเสมอมา เช่น คำขวัญของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในปี พ.ศ. 2524 “เด็กไทยมีวินัย ใจซื่อสัตย์ รู้ประหยัด เคร่งครัดคุณธรรม” [12] คำขวัญของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี พ.ศ. 2534 “รู้หน้าที่ มีวินัย ใฝ่คุณธรรม นำชาติพัฒนา” [12] คำขวัญของนายอานันท์ ปันยารชุน ในปี พ.ศ. 2535 “สามัคคี มีวินัย ใฝ่ศึกษา จรรยางาม” [12] คำขวัญของนายชวน หลีกภัย ในปี พ.ศ. 2543 “มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ คู่คุณธรรม นำประชาธิปไตย” และในปี พ.ศ. 2551 พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ “สามัคคี มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ เชิดชูคุณธรรม” [12] สะท้อนให้เห็นว่า ความมีวินัยเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องมีในทุกคนและเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคม เพื่อให้คนในสังคมสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสงบสุขยิ่งขึ้น

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 [13] สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ในข้อที่ 8 ว่า

“เด็กสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

ทั้งนี้การที่เด็กจะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมได้นั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือความมีวินัยนั่นเอง โดยเริ่มจากการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง สามารถรับประทานอาหารและแต่งตัวได้ด้วยตนเอง ไปห้องส้วมได้เอง และเมื่อเข้าโรงเรียนหรือสังคมแล้ว เด็กต้องเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น มารยาทในสังคม โดยรู้จักทำความเคารพผู้ใหญ่ เมื่อพบผู้ใหญ่ ต้องรู้จักไหว้ ต้องขอบุคคลเมื่อรับของจากผู้ใหญ่ รู้จักรอคอยตามลำดับก่อน-หลัง แบ่งของให้คนอื่น และเก็บของเข้าที่ รวมถึงรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า สถาบันหลักที่มีหน้าที่ดูแลเด็กและเยาวชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของวินัย อันมีบทบาทและเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติ มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนรู้จักบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้จะทำให้เด็กสามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในโรงเรียนหรือสังคมได้อย่างมีความสุข

ประเภทของวินัย

โดยทั่วไปนักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้แบ่งวินัยเป็น 2 ลักษณะ โดยยึดตามวัตถุประสงค์และแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

1. วินัยภายนอก หมายถึง วินัยที่สังคมยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ เป็นระเบียบข้อบังคับ คำสั่งหรือข้อตกลงที่ใช้ร่วมกัน ดังที่ฉันทนา ภาคบังกช [14] กล่าวว่า ผู้มีวินัยภายนอกจะมีการแสดงออกซึ่งมองจากภายนอกกว่าเป็นการกระทำที่บังเกิดผลดีต่อตนเองส่วนรวมและสังคม เช่น ความเป็นระเบียบเรียบร้อย เชื้อพัง ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งหรือข้อตกลง พฤติกรรมที่ปรากฏเป็นผลจากการอบรมสั่งสอน บังคับหรือเสริมแรง อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีวินัยภายนอกยังต้องได้รับการดูแลควบคุมอยู่เสมอ มิฉะนั้นอาจไม่สามารถปฏิบัติตามวินัยที่กำหนดไว้ได้

2. วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง โดยมีต้องอาศัยการควบคุมจากภายนอก ดังที่ฉันทนา ภาคบังกช [14] กล่าวว่า ผู้ที่มีวินัยในตนเองจะมีการแสดงออกคล้ายกับผู้ที่มีวินัยภายนอก แต่จะต่างกันตรงที่ผู้มีวินัยในตนเองไม่จำเป็นต้องมีปัจจัยภายนอกมาควบคุม การสร้างวินัยประเภทนี้นั้นต้องเกิดขึ้นจากการแนะนำหรืออบรมสั่งสอนประกอบด้วย เหตุผลอย่างดี มีบรรยากาศของความรักความหวังดี บังคับต่างๆ เหล่านี้จะสร้างบุคคลที่สามารถควบคุมตนเองได้ทั้งในด้านอารมณ์และพฤติกรรม เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นไปตามที่มุ่งหวังและไม่ขัดต่อระเบียบกฎเกณฑ์ที่สังคมวางไว้

วินัยที่ควรปลูกฝังให้กับเด็กปฐมวัย

ห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นนับได้ว่าเป็นสังคมใหม่ที่ไม่ใช่ครอบครัวที่มีพ่อ แม่ พี่ น้อง คอยดูแลหรือให้ความช่วยเหลือ เป็นสังคมเปิดแห่งแรกที่เด็กจะต้องเรียนรู้ในการดูแลตนเองรวมถึงการปฏิบัติตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรจัดประสบการณ์เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ถึงพื้นฐานในการปฏิบัติตน การที่เด็กได้ฝึกปฏิบัติทักษะทางสังคมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอจะเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยและเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป ทั้งนี้ควรคำนึงถึงพัฒนาการด้านต่างๆ ด้วย

วินัยที่ควรปลูกฝังให้กับเด็กปฐมวัยอาจแบ่งได้ดังนี้

1. ลักษณะนิสัยส่วนตัว เช่น กิริยามารยาท การพูดจา สัมมาคารวะ ความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแสดงออกทางอารมณ์ สุขนิสัย การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น การเคารพสิทธิของผู้อื่น ความสนใจในการเรียน ความประพฤติในห้องเรียน การปฏิบัติตามกฎกติกาในห้องเรียน และการเชื่อฟังผู้ใหญ่ เป็นต้น

2. การตรงต่อเวลา เช่น การตรงต่อเวลาในการมาโรงเรียน การร่วมกิจกรรมต่างๆ การทำงานที่ได้รับมอบหมาย และการทำกิจวัตรประจำวัน เป็นต้น

3. ความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เช่น การรักษาความสะอาดส่วนตัวและส่วนรวม การรักษารวมชาติและสาธารณสมบัติ การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รู้จักเก็บของเข้าที่ รอคอยตามลำดับ การทำงานให้สำเร็จ เคารพกติกาในการเล่นกับผู้อื่น เป็นต้น

สาเหตุของการขาดวินัยในเด็ก

Jean Piaget [15] กล่าวว่า เด็กมีพัฒนาการด้านความคิดและการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ตามระยะ โดยในช่วงวัย 2-7 ปี เด็กจะอยู่ในขั้นของ Preoperational stage ซึ่งเป็นระยะที่เด็กสามารถเรียนรู้โดยใช้ภาษาแทนความหมายของประสบการณ์ได้มากขึ้น รู้จักเล่นสมมติ และเริ่มรู้จักเข้าใจความคิดความต้องการของผู้อื่นได้บ้าง แต่ยังไม่สามารถเข้าใจเหตุผลอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เด็กมักคิดเฉพาะในมุมมองของตนเอง (Egocentric) หรือคิดเพียงด้านใดด้านหนึ่งตามเหตุการณ์ที่ตนเองเคยมีประสบการณ์ลักษณะเด่นของเด็กในวัยนี้คือ การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ซึ่งอาจเป็นธรรมชาติของเด็กเอง หรืออาจเป็นเพราะเด็กยังไม่ได้เรียนรู้เรื่องการเข้าสังคม จึงก่อให้เกิดปัญหาและความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กในช่วงวัยนี้อาจเกิดจาก 2 สาเหตุหลักๆ ดังต่อไปนี้

1. ตัวเด็ก เด็กอาจมีปัญหาดังต่อไปนี้

1.1 สภาพทางร่างกาย เช่น สุขภาพอ่อนแอ เจ็บป่วย เป็นไข้ หิว นอนดึก ร้อน เหงื่อออก ฯลฯ สภาพต่างๆ นี้ส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น หรือไม่สนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้

1.2 สภาพทางจิตใจ เช่น มีปัญหาทางบ้าน ครอบครัวแตกแยก พ่อแม่หย่าร้าง พ่อแม่ทะเลาะกัน แม่กำลังตั้งครรภ์ เป็นลูกคนกลาง อิจฉาน้อง ขาดความมั่นใจในตนเองเนื่องจากพ่อแม่ดูมาก และทำโทษอย่างไม่เหมาะสม เก็บกดขาดความอบอุ่น ฯลฯ เด็กจะเรียกร้องความสนใจในลักษณะต่างๆ ทั้งในทางบวกและลบ หากเด็กเลือกที่จะเรียกร้องความสนใจโดยใช้วิธีในทางลบ จะทำให้เกิดปัญหาและความขัดแย้งขึ้น เช่น แกล้งเพื่อนหรือน้อง ตะโกนเสียงดัง ทูบโต๊ะ กระแทกโต๊ะ เขียนโต๊ะ ปาของ วังรอบห้องเรียน พุดแซง หรือทำเสียงรบกวนขณะครูเล่านิทาน ไม่ยอมนอนกลางวัน ปลูกเพื่อนให้ตื่นขึ้นมาเล่นด้วย ร้องไห้โดยไม่มีสาเหตุ เศร้าซึม หรือขอนของ เป็นต้น

1.3 สภาพส่วนตัว เช่น เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กที่จัดอยู่ในกลุ่มอาการออทิสติกและแอสเพอร์เกอร์ เด็กสมาธิสั้น ฯลฯ เด็กเหล่านี้อาจมีพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่เหมาะสม สาเหตุเพราะขาดความสามารถในการควบคุมตนเอง ต้องได้รับการช่วยเหลือในการปรับพฤติกรรมทางสังคม

2. สภาพแวดล้อม สามารถแบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ

2.1 สภาพแวดล้อมทางบ้าน ซึ่งแบ่งเป็น

2.1.1 ภูมิหลังของครอบครัว ในครอบครัวที่บิดาและมารดาต้องทำงานทั้งคู่ นั้นทำให้มีความจำเป็นต้องฝากบุตรไว้กับพี่เลี้ยง ซึ่งอาจจะไม่เข้าใจวิธีการอบรมเลี้ยงดู ใช้วิธีการที่ไม่เหมาะสม เช่น ใช้ความรุนแรง ตามใจ ทอดทิ้ง บังคับ หรือติดสินบน ซึ่งเป็นการฝึกรวินัยแบบภายนอก ทำให้เด็กไม่สามารถควบคุมตนเองได้และแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกมาเมื่ออยู่ในสังคม บิดามารดาเองก็เช่นกัน หากไม่มีความรู้ความเข้าใจในการปลูกฝังวินัยก็จะส่งผลเสียต่อเด็กได้

2.1.2 สภาพแวดล้อมและสังคม ที่อาศัยอยู่เป็นแบบอย่างที่ได้มีการถ่ายทอด

วิธีการดำรงชีวิตในสังคม หากเด็กอยู่ในสังคมที่ขาดวินัย เช่น พูดยาหยาดคาย ไม่รักษาของส่วนรวม ทั้งขยะไม่เป็นที่ ไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น เด็กก็จะซึมซับพฤติกรรมดังกล่าวที่ได้พบในชีวิตประจำวัน

2.2 สภาพแวดล้อมที่โรงเรียน ได้แก่

2.2.1 ครู เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการปลูกฝังวินัยทั้งในโรงเรียนและสังคมภายนอก ปัญหาที่เกิดจากครู แบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพและด้านความพร้อมในการสอน ด้านบุคลิกภาพ ได้แก่ การใช้ภาษา การแต่งกาย และกิริยามารยาทส่วนความพร้อมในด้านการสอนนั้น ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในการปลูกฝังวินัย การเตรียมการสอนที่เหมาะสม และเทคนิคต่างๆ ในการอบรม

2.2.2 เพื่อน เป็นผู้มีอิทธิพลต่อตัวเด็กมาก เนื่องจากเด็กจะรักและทำตามเพื่อน หากมีเพื่อนที่ชักนำไปในทางที่ดีก็จะดีตาม หากชักนำไปในทางที่ไม่ดี เช่น ก้าวร้าว พูดยาหยาดคาย ข่มเหงรังแกผู้อื่น หรือไม่ตั้งใจเรียนเด็กก็จะทำตามเพื่อนเช่นกัน

2.2.3 สิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียน เช่น การเดินทางมาโรงเรียน สภาพการจราจรที่ติดขัด โรงเรียนแออัด ไม่น่าอยู่ อากาศไม่ดี เสียงดังรบกวน มีการก่อสร้างในบริเวณใกล้เคียง จะทำให้เด็กหงุดหงิด อารมณ์ไม่ดี ไม่มีสมาธิ และจะแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกมา

ปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กขาดวินัยในตนเองและวินัยทางสังคมอันเกิดจากสภาพของตัวเด็กเอง ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย สติปัญญา สภาพครอบครัว การเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ในครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจที่ต้องดิ้นรนมากยิ่งขึ้น สภาพแวดล้อมที่โรงเรียน ครู เพื่อน และสภาพสังคมในปัจจุบัน

แนวทางในการปลูกฝังวินัยเด็กปฐมวัย

การฝึกวินัยในเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก เนื่องจากวินัยจะทำให้เด็กรู้จักขอบเขตหน้าที่ของตน รู้จักการควบคุมตนเอง เรียนรู้ที่จะใช้เหตุและผล รู้จักและเข้าใจกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของสังคม สามารถประพฤติตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ดังนั้น การปลูกฝังวินัยจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มปลูกฝังตั้งแต่วัยเยาว์ โดยต้องอาศัยทั้งครอบครัว โรงเรียน และสังคม ที่จะให้ทั้งเวลาและความเข้าใจ เพื่อหล่อหลอมจิตใจและสร้างจิตสำนึกของเด็กให้เรียนรู้และปฏิบัติผ่านประสบการณ์ในชีวิตประจำวันดังที่เชเชเวียสคอฟ (Sheviskov) [16] กล่าวว่า ในการปลูกฝังวินัยควรเป็นเรื่องของความจริงจังมิใช่การทำงานตามคำสั่ง

กอร์ดอน และบราวน์ (Gordon and Browne) [17] กล่าวถึงเส้นทางที่จะนำไปสู่วินัยในตนเองของเด็ก วัย 3-5 ปี (Road to self discipline) ว่า เด็กต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อที่จะนำไปสู่การเป็นเด็กที่มีวินัยในตนเอง ดังนี้

1. เรียนรู้ที่จะควบคุมตนเอง (Learning self-control) [17] พฤติกรรมที่เด็กเรียนรู้ ได้แก่ การรับฟังผู้อื่น การยอมรับข้อจำกัดในการแสดงพฤติกรรม การเรียนรู้ว่าตนเองไม่ใช่ศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่าง การคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น การเรียนรู้ที่จะแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด การเรียนรู้ที่จะแบ่งปันและรอคอย การปฏิบัติตามข้อตกลง และการระงับความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่ก้าวร้าว

2. เรียนรู้ที่จะตระหนักถึงความเป็นตนเอง และเชื่อมั่นในตนเอง (Learning self-awareness and confidence) [17] พฤติกรรมที่เด็กเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างมิตรภาพกับผู้ใหญ่ การกล้าแสดงออก การยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือสถานการณ์ใหม่ ความภาคภูมิใจในความสำเร็จ การแสดงออกทาง

วาจางว่าชอบหรือไม่ชอบ การตระหนักถึงร่างกายของตนเองที่พัฒนาขึ้น และการรู้จักตนเอง

3. เรียนรู้ที่จะพึ่งตนเอง (Becoming autonomous) [17] พฤติกรรมที่เด็กเรียนรู้ ได้แก่ การเลือกเพื่อนหรือกิจกรรมด้วยตนเอง การช่วยเหลือตนเอง การแยกจากพ่อแม่ การปฏิบัติงานจนสำเร็จ การริเริ่มการเรียนรู้ของตนเอง และการฝึกหัดเลือกและตัดสินใจ

4. เรียนรู้ที่จะร่วมมือ (Learning cooperate) [17] พฤติกรรมที่เด็กเรียนรู้ ได้แก่ การทำงานเป็นกลุ่มเล็กๆ การมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการตัดสินใจของกลุ่ม การเล่นเป็นกลุ่มหรือเล่นเกม การแข่งขัน การช่วยทำงานในบ้าน การรู้จักเอาใจใส่ผู้ใหญ่ และการตระหนักถึงความสำคัญของข้อตกลง

5. เรียนรู้ที่จะร่วมรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น (Becoming empathetic) [17] พฤติกรรมที่เด็กเรียนรู้ ได้แก่ ความเกรงใจ การช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และเห็นใจสงสารผู้อื่น ความรักและพอใจต่อเด็กที่เล็กกว่า การเริ่มตระหนักว่าพฤติกรรมของตนมีผลต่อผู้อื่น และการยอมรับในความแตกต่างของผู้อื่น

6. เรียนรู้ที่จะแก้ปัญหา (Becoming a problem solver) [17] พฤติกรรมที่เด็กเรียนรู้ ได้แก่ การใช้เหตุผล การทำความเข้าใจ การมองสถานการณ์อย่างแตกต่าง ความสามารถในการพูด การเจรจาตกลง และการระบุ ถึงข้อขัดแย้ง

7. เรียนรู้ที่จะพัฒนาความรู้สึกทางศีลธรรม (Developing a moral consciousness) [17] พฤติกรรมที่เด็กเรียนรู้ ได้แก่ การเข้าใจว่าพฤติกรรมหนึ่งๆ จะมีผลที่ตามมา การเริ่มเห็นความสัมพันธ์ของเหตุและผล การเริ่มตระหนักว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก และการเข้าใจว่าการลงโทษเป็นผลจากการกระทำ

ทั้งนี้ เพื่อให้การปลูกฝังวินัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีผลดีต่อเด็กอย่างแท้จริง การปลูกฝังวินัย ควรอยู่บนรากฐานแห่งความรัก

ดังที่ดวงเดือน พันธุมนาวิน [18] ได้กล่าวว่า เด็กที่ได้รับการฝึกวินัยแบบใช้ความรักเป็นหลักทำให้เด็กมีความรับผิดชอบ มีวินัยทางสังคม และมีความเอื้อเฟื้อสูงกว่าเด็กที่ได้รับการฝึกวินัยแบบใช้ความรักน้อยกว่าอย่างเด่นชัด

วิธีการปลูกฝังวินัยเด็กปฐมวัย

วิธีการปลูกฝังวินัยให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามแนวทางของเชเวียสคอฟ (Shevskov) กอร์ดอน และบราวน์ (Gordon and Browne) และดวงเดือน พันธุมนาวิน ดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นเรื่องละเอียดอ่อนต้องอาศัยทั้งเวลา ความเข้าใจ ความรักความอบอุ่นของพ่อแม่ ครู อาจารย์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นเรื่องที่ไม่สามารถกระทำได้โดยทันทีทันใด ต้องใช้ระยะเวลาเป็นเหตุเป็นผล ความคิดสร้างสรรค์ ฯลฯ ผ่านจิตวิทยาเพื่อเป็นการสื่อสารให้เด็กเกิดความเข้าใจและซึมซับไปโดยไม่รู้ตัวว่าถูกบังคับ ทั้งนี้ ในการปลูกฝังวินัยจึงต้องมีกลวิธี เพื่อให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งวิธีการต่างๆ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทางดังนี้

1. การสร้างวินัยในเชิงบวก เป็นวิธีที่ใช้เพื่อสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตรทำให้เด็กเรียนรู้สืบลอดภัยและมีความเชื่อมั่น การสร้างวินัยในเชิงบวกจะสร้างสัมพันธภาพที่ดี ช่วยพัฒนาความสามารถทางอารมณ์และสังคม ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในตัวเอง มีความมั่นคงทางอารมณ์ และเสริมสร้างให้เด็ก มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัย และสถานการณ์นั้นๆ การสร้างวินัยเชิงบวกควรคำนึงถึง

1.1 ถูกภาษา ถูกท่าทาง ถูกจังหวะเวลา ถูกกับวัย ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

ถูกภาษาและถูกท่าทาง หมายถึง การใช้คำพูดที่สั้น กระชับแต่ได้ใจความ ให้เด็กเข้าใจและปฏิบัติได้ง่าย เช่น ครูควรพูดด้วยเสียงและท่าทางที่หนักแน่นว่า “หนูควรทานข้าวให้เสร็จก่อน

แล้วจึงไปเล่น” “ของเล่นกล่องนี้มีไว้สำหรับต่อ
หนูควรเล่นให้ถูกวิธี” “หนูควรรอให้ครูพูดให้จบก่อน”
เป็นต้น

ถูกจังหวะเวลา หมายถึง การอบรม
ในเวลาที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและอารมณ์
ของเด็ก

ถูกกับวัย หมายถึง การจัดตารางเวลา
หรือกิจวัตรประจำวันให้เหมาะสมกับพัฒนาการ
โดยให้มีสัดส่วนของเวลาในการทำงาน พักผ่อน
และเล่นอย่างเพียงพอ โดยปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน
อย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นนิสัย

1.2 การใช้ท่าทีที่หนักแน่นและจริงจัง
[19]

เมื่อผู้ใหญ่ต้องการให้เด็กแสดง
พฤติกรรมใดแล้วเด็กอึดเอื้อน ไม่ยอมทำทันที
วิธีหนึ่งที่ได้ผลคือ ต้องพูดให้หนักแน่นและจริงจัง
เพื่อให้เด็กเรียนรู้ว่าจำเป็นต้องทำ ณ เวลานั้นจริงๆ
อาจใช้ท่าทีประกอบด้วย เช่น จูงมือเด็กให้ไปทำสิ่ง
ที่ต้องทำยกตัวอย่างในกรณีเด็กไม่ยอมทำการบ้าน
แม้จะพูดเตือนหลายครั้งแล้วก็ตาม เพื่อให้เด็ก
ทำการบ้าน ผู้ใหญ่ต้องแสดงให้เห็นว่าคำพูดที่พูด
ออกมานั้น หมายความว่า เด็กต้องทำการบ้านแล้ว
จริงๆ โดยอาจบอกด้วยเสียงหนักแน่นและใช้คำพูดว่า
“เอาสมุดการบ้านออกมาแล้ว ให้นั่งลงทำเดี๋ยวนี้”
หรือหากเด็กยังคงอึดเอื้อน ไม่ยอมทำ ก็อาจจะต้อง
จูงมือเด็กไปเอาสมุด ดินสอ มาให้ทำ และนั่งเฝ้า
จนเด็กทำงานเสร็จ หากจำเป็นจริงๆ [19]

1.3 การให้เด็กมีส่วนร่วมในการ
กำหนดข้อตกลงร่วมกัน

วิธีนี้จะทำให้เด็กยอมรับในกติกา
และให้ความร่วมมือได้มากกว่าการที่ผู้ใหญ่เป็น
คนกำหนดเอง ตัวอย่างข้อตกลงร่วมกัน
เช่น ข้อตกลงในการรับประทานหรือการเล่นในสนาม
เด็กเล็ก เป็นต้น

1.4 การใช้เหตุผล [19]

ผู้ใหญ่ต้องอธิบายเหตุผลอย่างตรงไป
ตรงมา เพื่อให้เด็กเข้าใจได้ง่ายและสามารถแก้ไข
พฤติกรรมได้ สิ่งที่ต้องคำนึงเป็นอย่างยิ่งในการใช้
วิธีนี้คือวัยของเด็ก เพราะยิ่งเด็กอายุน้อยเท่าไร
การให้เหตุผลยิ่งต้องกระชับ สั้น ง่าย และได้ใจ
ความมากเท่านั้น เช่น “เตารีดไม่ใช่ของเล่นเพราะ
มันร้อน” หรือ “เล่นมิดไม่ได้เพราะมันจะบาดมือหนู”
เป็นต้น [19]

1.5 การให้รางวัล [19]

หากเด็กมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม
อยู่แล้วและผู้ใหญ่ต้องการให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ต่อไป
ผู้ใหญ่ควรให้รางวัลเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมนั้น
อาจเป็นการกล่าวชมด้วยวาจา หรือแสดงกิริยา
ชื่นชมพอใจ อนึ่งการให้รางวัลเด็กอาจทำได้อีกรูปแบบ
หนึ่งคือให้เมื่อเด็กหยุดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

1.6 การใช้สิ่งทดแทน [19] หรือ
การเบี่ยงเบนความสนใจ

เนื่องจากเด็กในวัยนี้ยังมีความเป็นตัว
ตนสูง ดังนั้นการที่ผู้ใหญ่ไม่ให้ทำในสิ่งที่เด็กต้องการ
นอกเหนือไปจากการให้เหตุผลเพื่อแสดงให้เด็ก
เข้าใจแล้ว ผู้ใหญ่ควรให้เด็กพูดแสดงความคิดเห็น
ความรู้สึกของตนเองออกมาอย่างอิสระ รวมถึงหา
สิ่งอื่นๆ ให้เด็กทำทดแทนเพื่อหันเหความสนใจ
ของเด็ก ยกตัวอย่างเช่น ถ้าไม่ต้องการให้เด็ก
ขีดเขียนฝาผนัง ควรเตรียมกระดาษไว้ให้เด็ก
เขียนแทน เป็นต้น

1.7 ผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี
และถูกต้องให้กับเด็ก

การเรียนรู้ของเด็กในวัยนี้เกิดจากการ
เลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลต่างๆ รอบข้าง
ดังที่ศาสตราจารย์แบนดูรา (A. Bandura) มีความเชื่อ
ว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้
โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ (Bandura) [20]
การเรียนรู้ของเด็กจึงเกิดจากการทำตามผู้ใหญ่ที่อยู่
ใกล้ชิด โดยดูจากการกระทำของผู้ใหญ่มากกว่า
การสั่งสอนด้วยวาจา

2. การสร้างวินัยเชิงลบ วิธีนี้ใช้สำหรับป้องกันและจัดการกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็ก ช่วยหยุดหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กได้ การสร้างวินัยเชิงลบสามารถทำในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

2.1 การเลิกให้ความสนใจ การเพิกเฉยหรือการถอดถอนสิ่งที่ต้องการ

ธรรมชาติของเด็กต้องการได้รับความสนใจจากผู้อื่น ดังนั้นเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ผู้ใหญ่อาจใช้วิธีเลิกให้ความสนใจขณะที่เด็กกำลังกระทำพฤติกรรมนั้น และให้ความสนใจหรือให้รางวัลในกรณีที่เกิดที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์แทน

2.2 การลงโทษ [19]

ควรเป็นทางเลือกสุดท้ายเมื่อใช้วิธีการอื่นไม่ได้ผล ผู้ใหญ่ต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจถึงสาเหตุที่ถูกลงโทษโดยไม่ใช้อารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง การลงโทษยังแบ่งออกเป็นรูปแบบต่างๆ ดังนี้

2.2.1 การดุด่าด้วยวาจาหรือการตำหนิ ควรใช้เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและใช้ต่อเมื่อการพูดด้วยเหตุผลไม่ได้ผลแล้ว อย่างไรก็ตาม การลงโทษรูปแบบนี้อาจใช้ได้ผลดีเฉพาะกับเด็กบางคนเท่านั้น

2.2.2 การแยกเด็กออกไปอยู่ตามลำพัง [19] คือ การให้เด็กออกนอกบริเวณที่กำลังทำกิจกรรมนั้นอยู่หรือแยกไปอยู่ในบริเวณที่ครูจัดไว้เพื่อให้เด็กได้ใช้เวลาอยู่กับตัวเองและคลายความโกรธ ความเสียใจ หรือความขบขันใจ หากจะใช้วิธีนี้จะต้องคำนึงถึงเรื่องระยะเวลาที่จะให้เด็กแยกไปอยู่ตามลำพังด้วย ควรจำกัดเวลาให้เหมาะสมกับวัย เช่น เด็กอายุ 5 ปี เวลาที่เด็กออกไปอยู่ตามลำพังควรจะนานประมาณ 5 นาที เป็นต้น

2.2.3 การปรับรับ [19] คือ การที่เด็กรับผิดชอบกับสิ่งที่เด็กทำเสียหายไป ทั้งนี้ความเหมาะสมในการใช้วิธีนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เด็กได้ทำเสียหายหรือชำรุด

2.2.4 การตี [19] ข้อได้เปรียบของวิธีนี้ คือ สามารถหยุดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กได้รวดเร็ว แต่ควรเป็นทางเลือกสุดท้ายของการลงโทษและไม่ควรทำพร่ำเพรื่อ เนื่องจากเมื่อเด็กถูกตี เด็กจะเกิดความคับข้องใจและระบายความรู้สึกโดยการเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวจากผู้ใหญ่ เช่น ชก ต่อย หยิก ตี เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่สุดที่ผู้ใหญ่ต้องระลึกไว้เสมอ ไม่ว่าจะเลือกใช้วิธีการลงโทษแบบใดก็ตาม นั่นคือการลงโทษควรเป็นไปในทางเดียวกันและมีมาตรฐานเดียวกันกับเด็กทุกคน ต้องมีความยุติธรรมและเที่ยงตรงในการตัดสิน และควรยุติการลงโทษเมื่อเห็นว่าเด็กสามารถควบคุมตนเองไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อีก การลงโทษควรมีระดับที่แตกต่างกันตามพฤติกรรมที่เด็กแสดง

การปลูกฝังวินัยสามารถทำได้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ แต่ในทางปฏิบัติแล้วผู้ปกครองและครูส่วนใหญ่มักใช้วิธีการเชิงลบมากกว่า เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้ปกครองและครูมิได้แก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในทันทีทันใด แต่กลับรอให้เด็กแสดงพฤติกรรมนั้นต่อไปจนต้องลงโทษ การหยุดพฤติกรรมของเด็กจึงเกิดจากความเกรงกลัวเฉพาะหน้า อีกทั้งพฤติกรรมเหล่านั้นก็ได้หมดไปและพร้อมจะแสดงออกมาอีกครั้งเมื่อไม่อยู่ในสายตาผู้ใหญ่ หรือเวลาผ่านไปสักกระยะหนึ่ง นอกจากนี้การปลูกฝังวินัยเชิงลบยังก่อให้เกิดผลกระทบกับพฤติกรรมของเด็กในระยะยาว เช่น ก่อให้เกิดความก้าวร้าว เกิดพฤติกรรมต่อต้าน และพฤติกรรมรุนแรง เนื่องจากเด็กเห็นแบบอย่างจากผู้ใหญ่ทำ

ในทางกลับกัน การปลูกฝังวินัยในเชิงบวกแม้จะเห็นผลได้ช้า ทั้งยังอาศัยเวลาและความสม่ำเสมอ แต่ผลที่ได้รับคือเด็กจะเกิดวินัยในตนเองอย่างแท้จริง

ข้อควรคำนึงในการปลูกฝังวินัย ในห้องเรียนเด็กปฐมวัย

การปลูกฝังวินัยในห้องเรียนเด็กปฐมวัยนั้น ในเบื้องต้นครูควรเข้าใจธรรมชาติของเด็กวัยนี้ เสียก่อน เด็กปฐมวัยมีความกระตือรือร้น ต้องการความสนใจ ต้องการคำชม รู้สึกว่าตนเองเป็นคนสำคัญสำหรับผู้ใหญ่ มีลักษณะนิสัยแตกต่างกันในแต่ละคน มีพื้นฐานและวุฒิภาวะที่ต่างกันในดั่งนั้น ครูจึงควรเป็นผู้วางแผนที่ดี ทั้งในการจัดกิจกรรมและการจัดสภาพแวดล้อม

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กวัยนี้ควรจะมีหลากหลาย เหมาะสมกับวัย สนุก น่าสนใจ มีจำนวนกิจกรรมที่เหมาะสมกับเวลา มีความยืดหยุ่น และครอบคลุม เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่เด็กได้ลงมือกระทำ ค้นคว้า ด้วยตนเอง สามารถเลือกสิ่งที่ชอบและวัสดุอุปกรณ์ ทั้งยังต้องมีทั้งกิจกรรมที่让孩子ได้เล่นคนเดียวและเล่นเป็นกลุ่ม รวมถึงมีกิจกรรมที่ทำให้เด็กสงบและมีสมาธิ

ส่วนการจัดสภาพแวดล้อมควรคำนึงถึงปัจจัยทางกายภาพต่างๆ อันได้แก่ แสงสว่างที่เพียงพอและไม่จ้าเกินไปในบริเวณที่ต้องการให้เด็กสงบ สีที่ดึงดูดความสนใจและสร้างความรู้สึกผ่อนคลาย การใช้เสียง ซึ่งต้องปรับระดับความดังให้เหมาะกับกิจกรรม อุณหภูมิเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสภาพจิตใจของเด็ก อากาศร้อนจะทำให้เด็กหงุดหงิดทำให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกันได้ง่าย พื้นที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมและจำนวนเด็ก การจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องจัดให้เป็นระเบียบ และง่ายต่อการหยิบใช้การจราจรภายในห้องที่เป็นไปอย่างสิ้นไหลในทุกจุด และสุนทรียภาพที่มีผลต่อความสนใจของเด็กโดยตรง

นอกจากเรื่องต่างๆ เหล่านี้แล้ว ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดี เอาใจใส่และดูแลเด็กอย่างสม่ำเสมอ อารมณ์ดี ให้ความรักความอบอุ่น มีความยุติธรรม ไว้วางใจได้ ใจดีแต่ไม่ตามใจโดยไร้เหตุผล ยืดหยุ่นในโอกาสที่เหมาะสม แข็งแต่นุ่มนวลไม่กระด้าง

สงบแต่ไม่เฉื่อยชา มีอารมณ์ขัน ไม่เย็นชา ช่างสังเกต ไวต่อสีหน้าท่าทางของเด็ก ชัดเจนในข้อตกลง ใช้เหตุผลที่เป็นรูปธรรมให้เด็กสามารถเข้าใจได้ง่าย เคารพในความต้องการของเด็ก คำนึงถึงความปลอดภัย ควรให้เด็กมีส่วนร่วมในข้อตกลง เข้าใจความรู้สึกของเด็ก ให้ความสำคัญกับคำพูดที่ให้ไว้กับเด็กใส่ใจในรายละเอียดของเด็กแต่ละคน ชื่นชมแต่ไม่เยินยอ จริงใจ จริงจัง หมั่นใช้คำพูดในด้านบวก ให้อิสระในขอบเขต

และสำคัญที่สุดคือ ครูต้องเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง และแสดงออกให้เด็กเห็นทั้งในและนอกห้องเรียน

บทสรุป

มาตรฐานของวินัยในแต่ละครอบครัว ชุมชน และสังคม อาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมและค่านิยมที่ยึดถือ นอกจากนี้ยังแตกต่างในเรื่องของวิธีการที่ใช้ในการปลูกฝังด้วย เช่นในสังคมตะวันตก อาจใช้การวางระเบียบและอธิบายเหตุผลเป็นหลัก ขณะที่สังคมตะวันออก รวมถึงสังคมไทย อาจจะใช้การเปรียบเทียบหรือนำเรื่องบาปบุญคุณโทษทางศาสนาเข้ามาประกอบ เหตุผลในการสอนเรื่องวินัยให้กับเด็กด้วย ยกตัวอย่างเช่น การบอกเด็กว่า ถ้าตีพ่อแม่แล้วจะมีมือใหญ่เท่าไบลาน หรือปากจะเล็กเท่ารูเข็มถ้าว่ากล่าวต่าทอผู้ใหญ่ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะแตกต่างกันในเรื่องรายละเอียด แต่สิ่งหนึ่งซึ่งรับรู้ร่วมกันในทุกสังคมก็คือ วินัยเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคคล และสังคมสืบไป ไม่ว่าจะในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต เพราะการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสังคมนั้น จะสำเร็จและเป็นไปด้วยดี หากบุคคลมีวินัยที่ได้เรียนรู้มาตั้งแต่ปฐมวัย

พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ซึ่งนับเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการปลูกฝังวินัยให้กับเด็ก จึงต้องให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ โดยเริ่มต้นจาก

การทำความเข้าใจและเรียนรู้ที่จะเลือกใช้วิธีการปลูกฝังวินัยให้เหมาะสมกับธรรมชาติของเด็กแต่ละคน ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ลืมที่จะรักษาวินัยในตนเอง เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ในเรื่องนี้ ทั้งจากการอบรมสั่งสอนและจากการเห็นแบบอย่างที่ดี การสร้างวินัย

ให้เกิดขึ้นในตัวเด็กจึงเปรียบเหมือนการมอบของขวัญที่จะเป็นรากฐานให้เด็กได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ใช้วินัยเป็นเครื่องมือในการปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปเท่าใดก็ตาม

เกิดเป็นคน	ขาดวินัย	ก็ไร้ค่า
เลี้ยงคนป่า	ยุคหิน	สิ้นความหมาย
อยู่ร้อยปี	มีแต่ทำ	ความวุ่นวาย
ขาดวินัย	ก็ไร้ค่า	ราคาคณ
คนจะดี	ก็วินัย	เป็นเครื่องวัด
ต้องเคร่งครัด	ต่อระเบียบ	ไม่เหยียดหยาม
ยึดวินัย	นำไปสู่	ความดีงาม
ต้องทำตาม	วินัย	ถ้าเผลอ
คนเคร่งครัด	ต่อวินัย	ได้ประโยชน์
ป้องกันโทษ	ไม่ให้เกิด	ประเสริฐศรี
คนเคร่งครัด	ในวินัย	ใจเปรมปรีดิ์
เกษมศรี	ตลอดไป	ไว้กังวล [21]

เอกสารอ้างอิง

- [1] Bloom, B.S. (1966). *Taxonomy of Education Objectives*. New York: David McKay.
- [2] Peck, M.S. (1978). *The Roadless Traveled*. New York: Simon and Schuster.
- [3] อุดมพร อมรรธรรม. (2549). *ปรัชญาการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- [4] พระธรรมวิสุทธิภิกขุ (พิจิตร จิตตวณฺโณ). *มงคลชีวิต 38 ประการ*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.fungdham.com/mongkhoh38/mongkhoh38.html>
- [5] ราชบัณฑิตยสถาน. (2535). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- [6] กรมวิชาการ. (2542). *มาตรฐานการศึกษาเพื่อประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- [7] ฝ่ายอำนวยการ ร.1 พัน.4 รอ. (2552, 6 มีนาคม). *วินัยทางทหาร*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553, จาก http://pisanu1004-21.blogspot.com/2009/03/blog-post_9262.html
- [8] นรินทร์ แก้ววารี. (2551, 23 มิถุนายน). *วินัยในการทำงาน*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://gotoknow.org/blog/chumphon-labour-welfare/189801>
- [9] Kingsbury, J.B. (1957). *Personnel Administration for Thai Students*. Bangkok: Institute of Public Administration Thammasat University.

- [10] Megginson, Leon C. (1972). *Personnel: A Behavioral Approach to Administration*. Homewood Illinois: Richard D. Irwin.
- [11] Brotherton, P. (2002). *Self-discipline is the Key to Success*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.ird.com/buymyslf/pbroth/000827.htm>
- [12] คำขวัญวันเด็ก. (2550, 12 มกราคม). สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.siampolice.com/forum/index.php?topic=1758.0>
- [13] กรมวิชาการ. (2546). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- [14] จันทนา ภาคบงกช. (2539). *การปลูกฝังวินัยของคนในชาติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- [15] Piaget, J.; & Inhelder, B. (1969). *The Psychology of the Child*. New York: Basic Books.
- [16] Sheviakov, G.V. (1985). *Discipline for Today's Children and Youth*. Washington D.C.: National Education Association.
- [17] นฤมล เนียมหอม. (2549). *การพัฒนากระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมของครูในการสร้างวินัยในตนเองให้แก่เด็กปฐมวัยโดยใช้แนวคิดการสะท้อนความคิดและการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน*. ปริญญาโท ค.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [18] ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2529). จิตวิทยาการปลูกฝังวินัยแห่งตน. ใน *ประมวลบทความทางวิชาการ ตอน 1*. หน้า 68-84. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [19] นงพงา ลิ้มสุวรรณ. (2545). หลักการอบรมเลี้ยงดูเด็ก. ใน *ตำราจิตเวชเด็กและวัยรุ่น*. หน้า 63-65. กรุงเทพฯ: บียอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์.
- [20] Bandura, A. (1963). *Principles of behavior modification*. NY: Holt, Rinehart & Winston.
- [21] พระวิเทศธรรมรังษี. (2548). *80 เรื่อง 80 ปี ชีวานันตะ*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.